

OP HET LIJF GESCHREVEN: LICHAAM EN ERFGOED

Het lichaam fascineert. Sprekende getuigenis daarvan zijn de talloze bezoekers die het afgelopen jaar naar de activiteiten rond 500 jaar Vesalius trokken of huiverend en verwonderd de nieuwe opstelling van het notoire *Körperwelten* bezochten. Het lichaam wekt bewondering. Wekelijks vullen enthousiaste toeschouwers de theaters en de tribunes van atletiekarena's of voetbalstadia om zich te vergapen aan de dansers en atleten die de grenzen van hun lichaam aftasten. Het lichaam frustreert. De zieken en gekwetsten die de wachtzalen van ziekenhuizen en dokterskabinetten vullen met hun kwalen (de een al zichtbaarder dan de andere) lijken een gezond lichaam tot een utopie te herleiden.

Dit nummer gaat over de vele gedaantes van het lichaam en de respons die ze losweken. De auteurs hebben het over dode lichamen en de stukjes daarvan, zieke lichamen (op zoek naar genezing) en bewegende lichamen (sport en dans). Ze traceren verschuivende percepties van het lichaam en gaan nader in op verschillende lichaamspraktijken. De verschillende bijdragen maken zo duidelijk hoe ook de beleving van het lichaam een geschiedenis heeft. Dit themanummer biedt natuurlijk slechts een fragmentair overzicht, maar we hopen hiermee niettemin onze lezers te overtuigen van het potentieel van het bronnenmateriaal en hen te stimuleren om ook zelf aan de slag te gaan met deze thematiek.

We starten in de zeventiende eeuw met een bijdrage van Frederik Van den Abeele over mirakelonderzoek in het bisdom Antwerpen. Hij toont aan hoe kerkelijke leiders een steeds grotere objectiviteit nastreefden in het onderzoek naar gerapporteerde mirakels. Elk wonder (en niet enkel de mirakels die werden voorgelegd in een dossier voor canonisatie) moest worden geëxamineerd. Van den Abeele toont aan hoe we de verslagen over miraculeuze genezingen kunnen gebruiken om het vroegmoderne denken over lichaam, devotie, kennis en macht binnen het bisdom Antwerpen te achterhalen. Hij legt in zijn artikel de spanningen bloot tussen *miraculé* (de begunstigde van een mirakel), medici en de Kerk, maar ook tussen de groepen onderling.

Veronique Deblon bestudeert in een volgend artikel de preparaten en anatomische modellen die in het onderzoek en onderwijs van de negentiende-eeuwse opleiding geneeskunde werden ingezet. Dissectie was een ideale manier om inzicht te krijgen in de werking van het menselijke lichaam, maar aangezien er niet altijd voldoende

lijken aanwezig waren, moest er ook naar alternatieven worden uitgekeken. De tekeningen, anatomische modellen, lichaamsdelen op 'sterk water' en wassen modellen – vaak geësthetiseerd om ze mooier en eleganter te laten lijken – geven ons een uitzonderlijke inkijk in het medisch onderwijs, maar ook in de voorlichting van een niet-medisch publiek.

Zieken richtten zich niet altijd tot de traditionele geneeskunde. Marijke De Sadeleer schetst de genezingspraktijken die in de negentiende eeuw werden ontwikkeld binnen het magnetisme. Daarbij stond het 'fluidum', een magische, onzichtbare kracht centraal en waren twee lichamen betrokken: het zieke lichaam van de patiënt en het gezonde, krachtige lichaam van de magnetiseur die via een soort strijkbewegingen het helende fluidum overstraalde. De Sadeleer toont aan hoe deze praktijk steeds meer onder druk kwam te staan door de toenemende medicalisering.

In de laatste twee artikels staat het bewegende lichaam centraal. Aan de hand van een studie van sporterfgoed probeert Bregt Brosens de wisselende visies op sport en lichaam te achterhalen. Hij traceert verschillende fasen en beschrijft de evolutie van een eerder disciplinerende opvatting naar sport als levenskunst, en van de ontwikkeling van sport als een elitebezigheid naar een meer democratisch tijdverdrijf. Deze evoluties hebben ook sporen nagelaten via het materiële erfgoed. Deze bronnen werden echter lange tijd stiefmoederlijk behandeld. Brosens hoopt daar met zijn bijdrage verandering in te brengen.

Staf Vos schetst in zijn bijdrage de evolutie van de perceptie van het dansende lichaam en de betekenis die dans als 'lichaamskunst' kreeg in de negentiende en twintigste eeuw. Hij legt daarbij de nadruk op de geschiedenis van de 'kunstdans', maar schenkt evenzeer aandacht aan de 'gezelschapsdans'. Vos behandelt daarbij zowel de pathologisering en ontmenselijking van het dansende lichaam alsook de idealisering van 'gezonde en natuurlijke' dans. Hij gaat in op de balletlessen in achterafzaaltjes, maar bestudeert ook de moderne dansscholen. Zijn verhaal getuigt van een zeer gevarieerde geschiedenis waarvoor het lokale danserfgoed nog grotendeels in kaart moet worden gebracht.

De laatste twee stukken roepen de lezer expliciet op bij te dragen aan initiatieven om het lokale erfgoed te verzamelen en te ontsluiten. We hopen dan ook dat onze lezers enthousiast zullen ingaan op deze vragen en zullen ontdekken dat dit nieuwe thema ook lokale onderzoekers op het lijf kan geschreven zijn.

Namens de redactie

Tine Van Osselaer